

ارائه الگوی استفاده از قابلیت های فناوری اطلاعات و سیستم های اطلاعاتی جهت اجتناب از فرار مالیاتی

سحر حاجی علیزاده

دانشجوی دکتری، گروه حسابداری، واحد بندرعباس، دانشگاه آزاد اسلامی، بندرعباس، ایران
Sahar_alizadeh71@yahoo.com

مهدی دسینه

استادیار گروه حسابداری، واحد بندرعباس، دانشگاه آزاد اسلامی، بندرعباس، ایران "نویسنده مسئول"
m.dasineh@iauba.ir

حجت‌اله سالاری

استادیار گروه حسابداری، واحد بندرعباس، دانشگاه آزاد اسلامی، بندرعباس، ایران
hojjatslr@gmail.com

حمید رستمی جاز

استادیار گروه حسابداری، واحد بندرعباس، دانشگاه آزاد اسلامی، بندرعباس، ایران
rostamijaz@iauba.ir

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۸/۲۱ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۱۰/۰۲

چکیده

این تحقیق با هدف ارائه الگوی استفاده از قابلیت های فناوری اطلاعات، سیستم های اطلاعاتی جهت اجتناب از فرار مالیاتی انجام گرفت. اطلاعات مورد نیاز تحقیق برای مدل سازی ساختاری تفسیری (ISM) جهت ارائه الگو از میان خبرگان یعنی ۱۴ نفر از کارشناسان سازمان امور مالیاتی کشور که سابقه کاری بیش از ۱۰ سال و تجربه ای اشتغال در سیستم دریافت مالیات الکترونیکی گردآوری شد برای اطلاعات بخش مدل سازی معادلات ساختاری از پرسشنامه محقق ساخته که در میان ۳۸۷ نفر از حسابداران و حسابرسان مالیاتی شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران توزیع و گردآوری شده بود استفاده گردید. در این تحقیق با استفاده از مدل سازی ساختاری تفسیری (ISM) یک الگوی برای استفاده از قابلیت های فناوری اطلاعات، سیستم های اطلاعاتی جهت اجتناب از فرار مالیاتی طراحی شد. سپس بر اساس الگوی به دست آمده، روابط متغیرها با استفاده از مدل سازی معادلات ساختاری (SEM) مجدداً مورد بررسی قرار گرفت در نهایت مدل سازی معادلات ساختاری نشان داد قابلیت های فناوری اطلاعات، سیستم های اطلاعاتی تأثیر مثبتی بر کاهش فرار مالیاتی دارد.

واژه های کلیدی: سیستم های اطلاعاتی، فرار مالیاتی، قابلیت های فناوری اطلاعات.

۱- مقدمه

ظهور عصر فناوری اطلاعات و پیشرفت سریع آن در چند دهه اخیر و نیز افزایش رقابت بیش از پیش، ضرورت وجود سیستم‌های الکترونیکی مالیات، به عنوان یک عنصر کلیدی، برای دولت‌ها رابه ارمغان آورده و این سیستم نقش چشم‌گیری را ایفای نمایند (خواجوی و اعتمادی جوریایی، ۱۳۸۹). در کشورهای در حال توسعه مهمترین هدف دولت‌ها شامل رشد اقتصادی، اشتغال، توزیع عادلانه درآمد و کاهش تورم و افزایش رفاه اجتماعی می‌باشد و مالیات‌ها به عنوان معمول‌ترین و مهمترین منبع مالی برای تأمین درآمدهای عمومی و یکی از مؤثرترین ابزارهای سیاست‌های مالی دولت به شمار می‌روند. دولت می‌تواند به واسطه مالیات بسیاری از خدمات اجتماعی و رفاهی را به مردم ارائه دهد و به بسیاری از فعالیت‌ها و جریان‌های اقتصادی و اجتماعی سمت و سوی لازم بخشد (وایر، ۲۰۱۹). درآمدهای مالیاتی از مهمترین منابع تأمین مالی دولت‌ها است و یکی از دلایلی که باعث می‌شود درآمد مالیاتی تحقق یافته از مقدار مورد انتظار آن کمتر باشد، فرار مالیاتی است. فرار مالیاتی در اکثر کشورها مخصوصاً در کشورهای در حال توسعه که دارای سیستم مالیاتی ضعیف هستند و همچنین مشکلات متعدد اقتصادی و اجتماعی وجود دارد، یک مشکل جدی و فراگیر شده است (صامتی و همکاران، ۱۴۰۰). اگرچه حسابداران مالیاتی معمولاً از روش‌های قانونی برای کاهش یا اجتناب از انجام تعهدات مالیاتی شرکت‌ها استفاده می‌کنند، اما گاهی اوقات آنها چارچوب قانونی و استانداردهای اخلاقی را نقض می‌کنند. فرار مالیاتی به صورت رفتار یا فعالیت‌های غیر قانونی و عمدی برای نقض مستقیم قانون مالیات به صورت فرار از پرداخت مالیات و ارائه گزارش‌های مالیاتی غیرصادقانه مانند گزارش درآمد، سود و منافع عایدی کمتر نسبت به درآمدهای واقعی یا اعلام مالیات کسر شده بیش از حد واقعی آن است (الم و تورگلر، ۲۰۱۱؛ خلیف و آچک، ۲۰۱۵). اقدامات فرار مالیاتی پیامدهای منفی اجتماعی و اقتصادی دارد (کولیبیرگ و باجده، ۲۰۱۴). از آنجا که مالیات بر درآمد مکانیسم لازم برای دستیابی به ظرفیت مالی، زیرساخت‌های اقتصادی و خدمات عمومی و اجتماعی برای دولت‌های کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه می‌باشد. مقامات مالیاتی در سراسر جهان تلاش‌های خود را برای مبارزه با فرار مالیاتی افزایش داده‌اند. درک عوامل اساسی مؤثر بر فرار مالیاتی برای دولت‌ها و سیاست‌گذاران به منظور طراحی و اجرای سیاست‌های کاهش اثرات مخرب فرار مالیاتی ضروری

است (اتوود و همکاران، ۲۰۱۲؛ سیگل و همکاران، ۲۰۱۸). یکی از موضوعات مهم اخذ مالیات عادلانه است که یکی از عوامل استفاده از سامانه‌های نرم افزاری در حوزه فرایندهای امور مالیاتی در دسترس مؤدیان مالیاتی است در همین راستا اخذ مالیات از طریق سامانه‌ها در صورت اجرای صحیح، به کاهش فرار مالیاتی و اخذ عادلانه‌تر مالیات‌ها کمک خواهد کرد. میزان اثرگذاری این سامانه‌ها برای کنترل تورم و افزایش درآمدهای دولت می‌باشد. با افزایش درآمدهای مالیاتی حاصل از کاهش فرار مالیاتی، سامانه مؤدیان به تورم کمک می‌کند و جلوی هدر رفت‌ها را گرفته و تا حدودی می‌تواند تورم را کنترل کند (نوش ناب و همکاران، ۱۴۰۱). در همین راستا برای ایجاد و برخورداری از یک سازمان مالیاتی مطلوب، بایستی فرایندهای عملیاتی این سازمان به خوبی شناسایی و به بهترین شکل به اجرا گذاشته. یکی از مسائل مهم مقامات مالیاتی در سال‌های اخیر استفاده از مکانیسم‌های بازدارنده به عنوان راهبردهای جلوگیری از فرار مالیات است. با پیشرفت فناوری اطلاعاتی و ارتباطی در سال‌های اخیر اخذ مالیات وارد عرصه نوینی شده است. استفاده از ابزارهای فناوری اطلاعات برای شفافیت مالیاتی در کسب کارهای مختلف و ایجاد یک سیستم اطلاعاتی یکپارچه مالیاتی که در اختیار همگان قرار دارد می‌توان بسیاری از مسائل مربوط به فرار مالیاتی در کشورهای در حال توسعه از جمله ایران را حل کند. رویه‌های غیراخلاقی در چندساله اخیر مانند فرار مالیاتی در شرکت‌های بورسی رو به افزایش است. قابلیت‌های فناوری اطلاعات قادر است با شفاف‌سازی روند مالیاتی در شرکت‌های بورسی مختلف از فرار مالیاتی جلوگیری به عمل آورد. لذا به کارگیری یک الگوی مدون از قابلیت‌های فناوری اطلاعات در زمینه‌های دریافت و پرداخت مالیات می‌تواند بسیاری از جرائم مالیاتی را کاهش دهد شوند بر اساس مطالب ذکر شده در این بخش از پژوهش به بیان کلیات موضوع ارائه الگوی استفاده از قابلیت‌های فناوری اطلاعات و سیستم‌های اطلاعاتی جهت اجتناب از فرار مالیاتی پرداخته شد لذا هدف اصلی پژوهش ارائه الگوی استفاده از قابلیت‌های فناوری اطلاعات، سیستم‌های اطلاعاتی و مالی جهت اجتناب از فرار مالیاتی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران است.

4- Culiberg and Bajde

5- Atwood et al

6- Siglé et al

1- Wawire

2- Alm and Torgler

3- Khlif and Achek

مبانی نظری

فناوری اطلاعات به عنوان یکی از عوامل زیربنایی در کنار مواد خام، سرمایه، نیروی انسانی و مدیریت در اغلب سازمان های امروزی محسوب می شود، که نبود هر کدام از این عوامل مانع از هرگونه فعالیت ارزش افزا خواهد شد بنابراین مدیران باید استفاده درست و ارزش افزا از فناوری اطلاعات را مدنظر داشته و برای دستیابی به مزایای آن تلاش نمایند که البته این مزایا، هزینه بالا و اجتناب ناپذیری نیز به دنبال خواهد داشت (گورزیگا و بائرن هانسل، ۱، ۲۰۲۱). برای کاهش هزینه و ریسک و افزایش کارایی و سود در فناوری اطلاعات، نیاز به برنامه ریزی و در نظر گرفتن اهداف دور اندیشانه و واقع بینانه است. این اهداف در برنامه بلند مدتی که طرح جامع فناوری اطلاعات نام دارد، گنجانده می شود. در کل میتوان گفت چارچوب های استاندارد برای معماری سازمانی دولت الکترونیک، چارچوب نسبتاً خوبی است. با وجود ضعف هایی که در برخی جنبه ها دارد ولی ضروری است که در هر سازمانی، مدل های استاندارد، بومی و نهادینه شوند تا الگوی تعیین شده در معماری سازمانی کارایی لازم را داشته باشد (لانکهورست، ۲، ۲۰۲۰).

برای جلوگیری از فرار مالیاتی بهتر است ابتدا فرهنگ سازی های مختلف در زمینه مالیات انجام شود. شناخت بهتر مالیات و فواید آن برای کسب و کارها و دولت این امکان را به افراد می دهد که خودشان در اسرع وقت برای پرداخت مالیات اقدام کنند. بررسی ها نشان می دهد که نظام مالیاتی و مقایسه نسبی آن با سایر کشورها شامل شکاف بین نظام موجود مالیاتی در اقتصاد ایران با شرایط مطلوب آن وجود دارد. این شکاف بیشتر در بخش فرایندها و سیستم های نرم افزاری و آنلاین این سازمان برای بخشی از ذی نفعان شامل مؤدیان می باشد. که از جمله این عوامل همچون؛ ابعاد بزرگ، پیچیدگی زیاد، نیازمندی خاص، انعطاف پذیری در برابر تغییرات برخوردار است که این عوامل ضرورت وجود توصیف فنی که نشان دهنده ساختار اجزاء، ارتباط بین آنها و اصول و قواعد حاکم بر طراحی و تکامل آنها در گذر زمان باشد، را ایجاب می نماید.

فرار مالیاتی

فرار مالیاتی فعالیت های غیرقانونی است که توسط تعدادی از افراد یا شرکت ها به منظور کاهش پرداخت مالیات انجام می شود. افراد و شرکت ها از طریق کم گویی درآمدها، فروش دارایی یا از طریق زیاده گویی کسورات و معافیت ها از پرداخت مالیات فرار

می کنند. یکی از مهمترین مسائل مربوط به وضع و اجرای کارآمد نظام مالیاتی، شناسایی راه های فرار از پرداخت مالیات و راهکارهای جلوگیری از آنهاست. زیرا پدیده فرار از پرداخت مالیات در نظام مالیاتی، همانند سایر جرایم مالیات در این حوزه، متأثر از عوامل گوناگونی از جمله عوامل اقتصادی، بسترهای اجتماعی نظیر کمبود نهادهای اجتماعی مؤثر در ارتقای هنجار تمکین، توان اجرایی و مدیریتی سازمان مالیاتی است که با تبعات اجتماعی، اقتصادی و اثرات متقابل همراه است (کرشلر^۳، ۲۰۱۸). مالیات در ایران نیز مانند سایر کشورهای در حال توسعه نتوانسته نقش چندانی را در اقتصاد ایفا کند. از آنجا که درآمدهای حاصل از صادرات نفت خارج از کنترل دولت است، و خط مشی توسعه کشور نیز در سال های اخیر به دلیل گسترش تحریم ها، افت شدید قیمت نفت و کسری بودجه، در پی تمرکززدائی از نظام وابسته به درآمدهای نفتی و گرایش به سمت درآمدهای مالیاتی است، لذا کاهش وابستگی به نفت و انجام اصلاحات های لازم برای افزایش درآمد مالیاتی دولت را می توان یکی از اولویت های نیل به اهداف نظام اقتصادی کشور تلقی نمود (ثنائی پور، ۱۳۹۹).

فناوری اطلاعات

فناوری اطلاعات به گونه چشمگیری شیوه های انجام کسب و کار شرکت ها را تغییر داده است. بسیاری از متخصصان فناوری اطلاعات بر این باورند که تنها بخشی از اطلاعات سازمان در فرآیندهای تصمیم گیری استفاده می شود و بسیاری از آنها به علت فقدان متخصصان فن همچنان بی استفاده باقی می ماند. از این رو هر ابزار فناوری اطلاعات که بتواند به سازمان در جهت ممانعت از به هدر رفتن ارزشمندترین منابع آن کمک کند و در عین حال سازمان را در جهت حرکت از حالت تابع گرایی سنتی به سمت فرآیند گرایی یاری کند، می تواند در بهبود روش ها و افزایش بهره وری منابع سازمان مؤثر واقع شود (ابراهیم پور و همکاران، ۱۳۹۷). در حال حاضر، سهم فناوری اطلاعات به طور گسترده ای به عنوان یک عنصر کلیدی برای بقا و رشد شرکت های تجاری پذیرفته شده است. با تکیه بر نظریه دیدگاه مبتنی بر منبع، خانه های تجاری توانایی بیشتر فناوری اطلاعات را به عنوان زیربنای توانایی شرکت ها برای شناسایی و اقدام در پاسخ به تغییرات مرتبط با بازار تصدیق کرده اند (ایمران^۴ و همکاران، ۲۰۲۱). قابلیت فناوری اطلاعات به عنوان توانایی شرکت برای سازماندهی و به کارگیری منابع مبتنی بر فناوری اطلاعات در

³- Kirchler

⁴Imran

¹- Goerziga and Bauernhansl

²- Lankhorst

درگاه‌های کمک به مودیان مالیاتی و درگاه‌های پاسخگویی به سوالات فنی (اسکارسلا، ۲۰۱۹).

فرضیه های پژوهش

- ۱) سیستم‌های اطلاعاتی تأثیر مثبت و معناداری بر کاهش فرار مالیاتی دارد.
- ۲) عوامل فناوری اطلاعات تأثیر مثبت و معناداری بر کاهش فرار مالیاتی دارد.

مدل پژوهش

در این تحقیق برای تحلیل بخش کیفی از مدلسازی ساختاری تفسیری (ISM) استفاده می‌گردد و با استفاده از شاخص CVR، ضریب نسبی محتوای هر یک از عوامل تعیین می‌شود. بعد از تایید عوامل در این شاخص الگو طراحی می‌گردد در نهایت با استفاده از مدل مفهومی پژوهش مدل‌سازی معادلات ساختاری (SEM) مدل نهایی ISM طراحی می‌گردد سپس با استفاده از آلفای کرونباخ و پایایی ترکیبی (CR) و روایی همگرا مدل‌های اندازه‌گیری بررسی می‌گردد و در نهایت مقادیر R2 و ضرایب t مربوط به متغیرهای درون زای مدل و سطح معنادار بودن آنها تعیین می‌گردد.

ادبیات پژوهش

پژوهش‌های خارجی

ثونیبات و همکاران (۲۰۲۲) در تحقیقی با عنوان نقش میانجی نوآوری در رابطه بین فناوری اطلاعات و کاهش فرار مالیاتی توسط پرسشنامه ۲۰۰ حسابرس در شرکت‌های بورسی اردن را مورد بررسی قرار دادند در مجموع ۱۲۱ پرسشنامه کامل از حسابرسان جمع‌آوری شد. تحلیل اطلاعات با استفاده از روش‌های حداقل مربعات جزئی (PLS) انجام شد. یافته‌ها نشان داد که فناوری اطلاعات (چه از نظر کیفیت سیستم و چه از نظر کیفیت کاربر) ممکن است به جلوگیری از فرار مالیاتی کمک کند. همچنین نوآوری به عنوان یک واسطه ارتباط مطلوب و قابل توجهی بین فناوری اطلاعات و کاهش فرار مالیاتی دارد.

مارچوری و همکاران (۲۰۲۲) در تحقیقی با عنوان رابطه بین سرمایه انسانی، قابلیت فناوری اطلاعات، نوآوری و عملکرد سازمانی: یک رویکرد یکپارچه با استفاده از مدل‌سازی معادلات ساختاری داده‌های اولیه ارائه شده توسط مدیران ارشد فناوری اطلاعات از ۲۵۸ سازمان دولتی برزیل را تجزیه و تحلیل کردند. نتایج نشان داد که سرمایه انسانی فناوری اطلاعات یک سازه

همانگی با سایر قابلیت‌های سازمانی برای درک بهتر ارزش تجاری فناوری اطلاعات تعریف می‌شود. قابلیت فناوری اطلاعات به عنوان یکی از اساسی‌ترین قابلیت‌هایی که می‌تواند به طور موثر چابکی سازمانی را افزایش دهد، شناسایی شده است (الازاری ۱ و همکاران، ۲۰۲۲).

قابلیت‌های فناوری اطلاعات، سیستم‌های اطلاعاتی و اجتناب از فرار مالیاتی

درآمد مالیاتی یکی از اصلی‌ترین منابع درآمدی دولت‌ها در اغلب کشورهای دنیا است. همچنین درآمدهای مالیاتی قابل قبول‌ترین و مناسب‌ترین نوع آن از نظر اقتصادی است و در جهت اجرای سیاست‌های اقتصادی، اعم از توزیعی مالی و حتی هدایت اقتصاد در مسیر اهداف کلان اقتصادی مانند تثبیت اقتصادی، ایجاد اشتغال، رشد اقتصادی و بهبود رفاه اجتماعی ابزاری کارآمد به شمار می‌آید. از سوی دیگر، فرار و تقلب مالیاتی، یک بدرفتاری غیرقانونی و نادرست نسبت به تعهدات مالیاتی است. فرار مالیاتی آثار سویی بر اقتصاد می‌گذارد که میتوان به تاثیر آن بر رشد اقتصادی، توزیع درآمد، پس‌انداز بخش خصوصی، سرمایه‌گذاری بخش دولتی و ... اشاره کرد. این سوء رفتارها می‌تواند به صورت حذف عمده درآمد و یا دستکاری سود یا درآمد و در مجموع تلاش برای کتمان درآمد از دید مسئولین مالیاتی باشد. این موضوع منجر به کاهش درآمدی می‌شود که به شکل قانونی متعلق به دولت و مردم است و از این رو مبلغ قابل توجهی از درآمد محقق نمی‌شود به طور کلی ادارات مالیاتی برای ایجاد شفافیت در کارها، کارایی بیشتر و پاسخگویی به نیازهای دولت و مودیان به فناوری‌های جدید نیاز دارند. در دو دهه گذشته، روش‌های متفاوتی وجود داشته است که اداره امور مالیاتی از فناوری اطلاعات و ارتباطات و سیستم‌های اطلاعاتی و مالی برای بهبود عملکرد استفاده کرده است، برخی از این موارد عبارتند از: دسترسی به سوابق مالیاتی، کاهش اشتباهات، زمان پردازش و هزینه‌ها؛ به منظور بهبود و ارتقاء تمکین داوطلبانه و در نتیجه افزایش جمع‌آوری درآمد (بت و یدج، ۲۰۱۷). برخی از ادارات فقط برای انجام وظایف اصلی خود از قبیل: ثبت نام، پردازش، پرداخت و حسابداری، هدف‌گذاری حسابرسی و جمع‌آوری مطالبات از فناوری‌های نوین استفاده می‌کنند. با این حال، به طور گسترده‌تر، نمونه‌هایی از ابزارهای فناوری اطلاعات که ممکن است که توسط مقامات مالیاتی مورد استفاده قرار گیرد عبارتند از: تشکیل پرونده الکترونیکی، اظهارنامه مالیاتی، پرداخت الکترونیکی، به اشتراک گذاری داده و بانک اطلاعاتی،

¹Elazhary

تورم (۰/۳۶۷)، بیکاری (۰/۳۵۷)، بار مالیاتی (۰/۲۴۱)، عوامل تکنولوژی (۰/۱۹۴) و درآمد سرانه (۰/۱۹۲).

روش پژوهش

این تحقیق از نظر پرداختن به ارائه الگوی استفاده از قابلیت های فناوری اطلاعات، سیستم های اطلاعاتی جهت اجتناب از فرار مالیاتی در شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، یک تحقیق بنیادی است. همچنین به دلیل ارائه توصیه های کاربردی، یک تحقیق کاربردی می باشد. لذا می توان گفت این تحقیق از نوع بنیادی-کاربردی است. در پژوهش حاضر از استراتژی تجربی و پیمایشی جهت تحلیل داده ها و رسیدن به نتایج تحقیق استفاده خواهد شد. در این پژوهش بسته به اینکه در لایه های بالاتر از چه رویکرد، استراتژی و روشی استفاده شود از شیوه های مختلفی برای گردآوری و تجزیه و تحلیل داده های پژوهش استفاده میشود. مصاحبه، مشاهده، پرسش نامه و ... از جمله شیوه هایی است که برای گردآوری داده ها ممکن است مورد استفاده قرار گیرد. البته در برخی از پژوهش ها ممکن است به طور همزمان از چند شیوه برای گردآوری داده ها استفاده شود. در این پژوهش نه تنها با استفاده از ابزار های کیفی مانند مصاحبه به گردآوری داده های مورد نیاز و مفید پردازد بلکه از داده های کمی و استفاده از پرسشنامه محقق ساخته در جهت رسیدن به نتایج استفاده می نماید.

برای نمونه گیری، محدودیت استفاده از روش وجود ندارد و می توان از یک یا دو روش برای انتخاب افراد نمونه در یک مطالعه استفاده نمود نهایتاً ۳۸۴ نفر به عنوان نمونه انتخاب شدند جامعه آماری این تحقیق در بخش کیفی کارشناسان سازمان امور مالیاتی کشور که سابقه کاری بیش از ۱۰ سال و تجربه ای اشتغال در سیستم دریافت مالیات الکترونیکی را داشته باشند و در بخش کمی حسابداران و حسابرسان مالیاتی شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران است.

منحصر به فرد و مستقل از قابلیت های فناوری اطلاعات است که از مهارت های سخت و نرم کارکنان فناوری اطلاعات و همچنین نگرش آنها نسبت به فناوری شکل گرفته است. سرمایه انسانی فناوری اطلاعات به طور مثبت بر قابلیت های فناوری اطلاعات سازمانی تأثیر می گذارد، اما بخشی از ترکیب آن نیست زیرا یک منبع شرکتی است. سرمایه انسانی فناوری اطلاعات یکی از ورودی های ضروری و اساسی برای قابلیت های فناوری اطلاعات است.

پژوهش های داخلی

نوش ناب و همکاران (۱۴۰۱) پژوهشی با عنوان ارائه مدل پارادایمی معماری سازمانی امور مالیاتی بر پایه حاکمیت فناوری اطلاعات با روش داده بنیاد (مطالعه موردی سازمان امور مالیاتی کشور) انجام دادند. نتایج این مقاله در جهت ارائه مدل پارادایمی معماری سازمانی برپایه حاکمیت فناوری اطلاعات به عنوان زیرساخت هوشمندسازی امور مالیاتی کشور با شناسایی ۱۵۱ مقوله فرعی که به ۲۴ مقوله اصلی در جهت تغییرات شیوه ها و فرایندهای سنتی به فرایندهای مدرن در حوزه مالیات با رویکرد کاهش زمینه و بستر بروز فساد و افزایش درآمد امور مالیاتی تدوین گردیده است.

صامتی و همکاران (۱۴۰۰) در تحقیقی با عنوان تعیین عوامل مؤثر بر فرار مالیاتی با استفاده از روش فرا تحلیل با استفاده از روش فراتحلیل، عوامل مؤثر بر فرار مالیاتی و همچنین شدت ارتباط آن ها با فرار مالیاتی برای کشور ایران مورد بررسی قرار دادند. نتایج نشان داد که متغیرهای عوامل اقتصادی، درآمد سرانه، عوامل تکنولوژی، عوامل اجتماعی، عوامل قانونی، تورم، عوامل فرهنگی، محدودیت تجاری، بار مالیاتی، بیکاری و حجم دولت عوامل مؤثر بر فرار مالیاتی می باشند و بیشترین شدت تأثیرگذاری را عوامل فرهنگی و کمترین شدت تأثیرگذاری را درآمد سرانه بر فرار مالیاتی می گذارند. عوامل تأثیرگذار بر فرار مالیاتی به ترتیب بیشترین شدت تأثیرگذاری و ضریب همبستگی آنها عبارتند از عوامل فرهنگی (۰/۵۷۷)، عوامل قانونی (۰/۵۴۳)، عوامل اجتماعی (۰/۵۳۹) و عوامل اقتصادی (۰/۴۶۷)، حجم دولت (۰/۳۹۹)، محدودیت تجاری (۰/۳۹۲).

آمار توصیفی اعضای نمونه

جدول ۴-۱: آمار توصیفی جنسیت خبرگان

جنسیت	فراوانی	درصد فراوانی نسبی	فراوانی	درصد فراوانی نسبی	درصد فراوانی تجمعی	درصد فراوانی نسبی تجمعی
مرد	۱۲	۸۶	۲۸۸	۸۶	۷۴.۴	۷۴.۴
زن	۲	۱۴	۹۹	۱۰۰	۱۰۰	۲۵.۶
جمع	۱۴	۱۰۰	۳۸۷	-	-	۱۰۰

جدول ۴-۲: آمار توصیفی سن خبرگان

سن	فراوانی	درصد فراوانی نسبی	درصد فراوانی تجمعی	فراوانی	درصد فراوانی نسبی	درصد فراوانی تجمعی
۲۵ تا ۳۵	۰	۰	۰	۱۲۵	۲۲.۳	۲۲.۳
۳۶ تا ۴۵ سال	۸	۵۷	۵۷	۱۶۲	۴۱.۹	۷۴.۲
۴۶ تا ۵۵ سال	۴	۲۹	۸۶	۸۳	۲۱.۴	۸۵.۶
بالاتر از ۵۵ سال	۲	۱۴	۱۰۰	۱۷	۴.۴	۱۰۰
جمع	۱۴	۱۰۰	-	۳۸۷	۱۰۰	-

جدول ۴-۳: آمار توصیفی سطح تحصیلات خبرگان

سطح تحصیلات	فراوانی	درصد فراوانی نسبی	درصد فراوانی تجمعی	فراوانی	درصد فراوانی نسبی	درصد فراوانی تجمعی
فوق لیسانس	۱۰	۷۱	۷۱	۲۲۷	۶۱.۲	۶۱.۲
دکتری	۴	۲۹	۱۰۰	۱۵۰	۳۸.۸	۱۰۰
جمع	۱۴	۱۰۰	-	۳۸۷	۱۰۰	-

جدول ۴-۴: آمار توصیفی سابقه شغلی خبرگان

سابقه شغلی	فراوانی	درصد فراوانی نسبی	درصد فراوانی تجمعی	فراوانی	درصد فراوانی نسبی	درصد فراوانی تجمعی
حسابداری	۵	۳۶	۳۶	۶۸	۱۷.۶	۱۷.۶
حسابرسی	۵	۳۶	۷۲	۲۴۵	۶۳.۳	۸۰.۹
مالی	۴	۲۸	۱۰۰	۷۴	۱۹.۱	۱۰۰
جمع	۱۴	۱۰۰	-	۳۸۷	۱۰۰	-

تجزیه و تحلیل داده ها

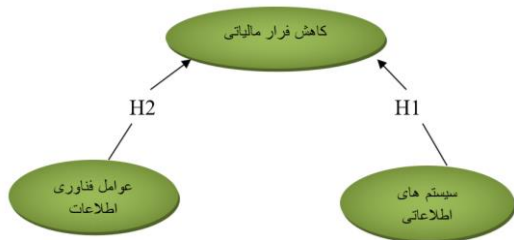
آنجایی که تعداد خبرگان ۱۴ نفر هستند، اگر مقدار CVR هر یک از عوامل بالاتر از ۰.۵۱ شود، روایی محتوای آن عامل تأیید می‌شود. نتایج حاصل از به‌کارگیری ضریب نسبی محتوا (CVR) در جدول ۴-۵ آمده است. نتایج نشان داد که هر ۹ عامل و هر ۲ بعد مورد پذیرش هستند و خبرگان روی آنها برای طراحی مدل اتفاق نظر کامل دارند.

در این مرحله با استفاده از شاخص CVR، ضریب نسبی محتوای هر یک از عوامل تعیین شد. بدین‌منظور پرسشنامه‌ای در اختیار خبرگان قرار گرفت و از آنها خواسته شد تا هر یک از عوامل و ابعاد را بر اساس طیف ۳ تایی «ضروری است؛ مفید است ولی ضرورتی ندارد؛ ضرورتی ندارد» مورد بررسی قرار دهند. از

جدول ۴-۵: مقدار CVR هر یک از عوامل

ردیف	عوامل	مقدار CVR	نتیجه	ابعاد	مقدار CVR	نتیجه
۱	سیستم‌های حسابداری الکترونیکی	۱	تأیید	عوامل فناوری اطلاعات	۱	تأیید
۲	نرم‌افزارهای مالی	۱	تأیید			
۳	سیستم‌های ردیابی معاملات	۱	تأیید			
۴	سیستم‌های اطلاعات مالی متمرکز	۱	تأیید			
۵	ثبت دقیق اطلاعات	۱	تأیید	سیستم‌های اطلاعاتی	۱	تأیید
۶	ارتباطات موثر	۱	تأیید			
۷	پایش و کنترل	۱	تأیید			
۸	ایجاد امنیت اطلاعاتی	۱	تأیید			
۹	کاهش فرار مالیاتی	۱	تأیید	کاهش فرار مالیاتی	۱	تأیید

با توجه به فرضیه های استخراج شده، مدل مفهومی پژوهش به منظور بررسی با استفاده از مدل سازی معادلات ساختاری (SEM) به صورت زیر تدوین می شود.

مدل SEM

بنابراین مدل نهایی ISM که عبارت است از الگوی استفاده از قابلیت های فناوری اطلاعات، سیستم های اطلاعاتی و مالی جهت اجتناب از فرار مالیاتی، به صورت شکل ۴-۶ ترسیم می شود.

بررسی مدل های اندازه گیری

آلفای کرونباخ و پایایی ترکیبی (CR) و روایی همگرا

برتری پایایی ترکیبی نسبت به آلفای کرونباخ در این است که پایایی سازه ها نه به صورت مطلق بلکه با توجه به همبستگی سازه های شان با یکدیگر محاسبه می گردد. در نتیجه برای سنجش بهتر پایایی در روش PLS، هر دو این معیارها به کار برده می شوند. در صورتی که مقدار CR برای هر سازه بیشتر از ۰.۷ شود، نشان از پایداری درونی مناسب برای مدل های اندازه گیری دارد.

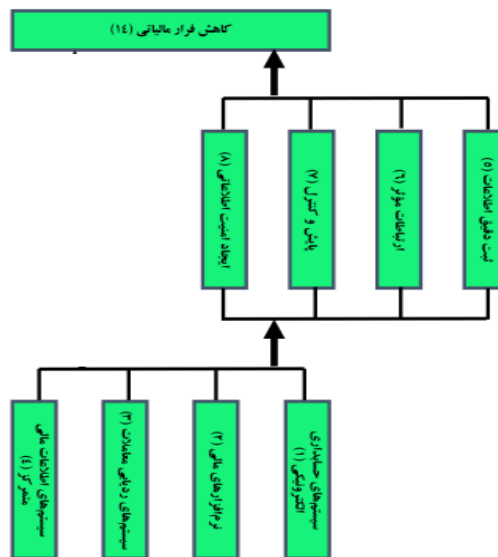
جدول ۴-۶: مقادیر آلفای کرونباخ و پایایی ترکیبی و روایی

متغیرها	کد	آلفای کرونباخ	AVE	CR
سیستم های اطلاعاتی	IS	۰.۸۰۲	۰.۶۲۷	۰.۸۷۱
عوامل فناوری اطلاعات	IT	۰.۸۴۶	۰.۶۸۵	۰.۸۹۷
کاهش فرار مالیاتی	RTE	۰.۷۶۸	۰.۸۶۶	

همان طور که در جدول ۴-۶ مشاهده می شود مقادیر ضریب آلفای کرونباخ تمامی متغیرهای تحقیق بیشتر از ۰.۷ به دست آمده و مناسب بودن پایایی با این شاخص تأیید می شود. مقادیر ضریب پایایی ترکیبی همه متغیرهای مورد مطالعه نیز بیشتر از ۰.۷ به دست آمده و بار دیگر مناسب بودن پایایی متغیرها را تأیید می نماید. روایی همگرا دومین معیاری است که برای برآزش مدل های اندازه گیری در روش PLS به کار برده می شود به بیان ساده تر، AVE میزان همبستگی یک سازه با شاخص های خود را نشان می دهد که هرچه این همبستگی بیشتر باشد، برآزش نیز بیشتر است (داوری و رضازاده، ۱۳۹۶). فورنل و لارکر

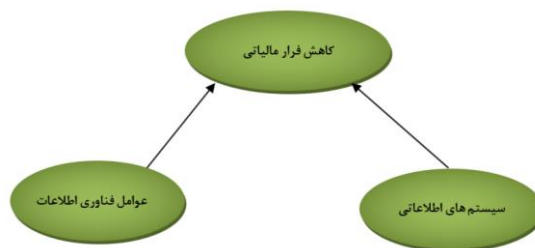
مدل سازی ساختاری تفسیری (ISM)

بعد از تأیید عوامل در شاخص CVR توسط خبرگان از این ۸ عامل برای ارائه الگوی استفاده از قابلیت های فناوری اطلاعات، سیستم های اطلاعاتی جهت اجتناب از فرار مالیاتی استفاده می شود.

مدل اولیه ISM

در نهایت ۹ عامل ذکر شده در بالا اثرپذیرترین و وابسته ترین عامل مدل است که مدل نهایی ISM به صورت زیر ترسیم می شود:

مدل نهایی ISM

مدل سازی معادلات ساختاری (SEM)

با توجه به گراف حاصل از روش ISM (مدل سازی ساختاری تفسیری) می توان فرضیه های زیر را تدوین نمود:

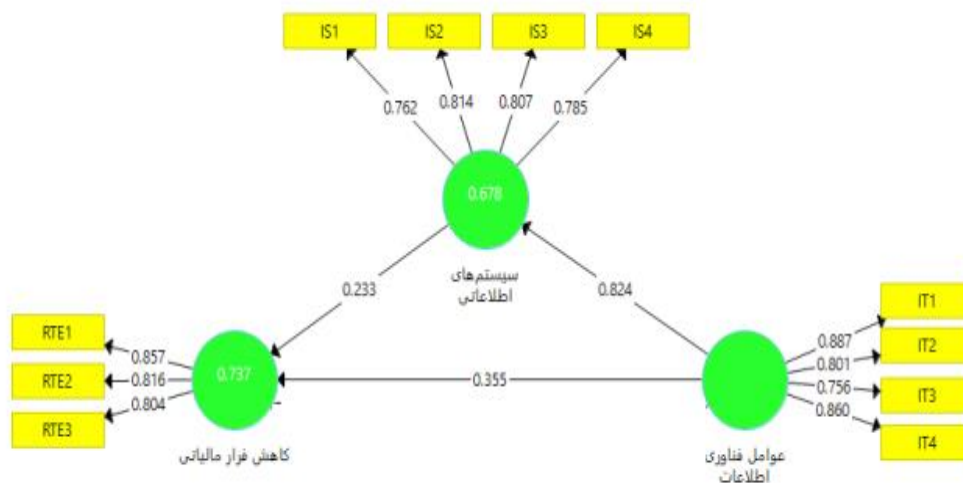
H1: سیستم های اطلاعاتی تأثیر مثبت و معناداری بر کاهش فرار مالیاتی دارد.

H2: عوامل فناوری اطلاعات تأثیر مثبت و معناداری بر کاهش فرار مالیاتی دارد.

(۱۳۹۶) به نقل از چین^۱ (۱۹۹۸) سه مقدار ۰.۳۳، ۰.۱۹ و ۰.۶۷ را به عنوان مقدار ملاک برای مقادیر ضعیف، متوسط و قوی R² معرفی کرده‌اند همان‌طور که مشاهده می‌شود متغیرهای مدل دارای مقادیر ضریب تعیین مناسب هستند.

(۱۹۸۱) معیار AVE را برای سنجش روایی همگرا معرفی کرده و اظهار داشتند که در مورد AVE، مقدار بحرانی عدد ۰.۵ است؛ بدین معنی که مقدار AVE بیشتر از ۰.۵ روایی همگرای قابل قبول را نشان می‌دهند.

هرچه مقدار R² مربوط به سازه‌های درون‌زای یک مدل بیشتر باشد، نشان از برازش بهتر مدل است. داوری و رضا زاده

جدول ۴-۷: مقادیر R² مربوط به متغیرهای درون‌زای مدل

متغیرها	R ²
سیستم‌های اطلاعاتی	۰.۶۷۸
فناوری اطلاعات	۰.۷۱۵

جدول ۴-۸: بارهای عاملی استاندارد شده و ضرایب t بین متغیرهای مکنون و سوالات مربوطه

متغیرها	گویه‌ها	مقدار بار عاملی	مقدار آماره تی	سطح معناداری	نتیجه
عوامل فناوری اطلاعات	IT1	۰.۸۸۷	۱۰۸.۰۴۰	۰.۰۰۱	مطلوب و معنادار
	IT2	۰.۸۰۱	۳۴.۷۰۸	۰.۰۰۱	مطلوب و معنادار
	IT3	۰.۷۵۶	۲۶.۶۱۲	۰.۰۰۱	مطلوب و معنادار
	IT4	۰.۸۶۰	۵۳.۱۴۴	۰.۰۰۱	مطلوب و معنادار
سیستم‌های اطلاعاتی	IS1	۰.۷۶۲	۲۶.۹۷۶	۰.۰۰۱	مطلوب و معنادار
	IS2	۰.۸۱۴	۳۵.۸۲۵	۰.۰۰۱	مطلوب و معنادار
	IS3	۰.۸۰۷	۳۵.۳۳۶	۰.۰۰۱	مطلوب و معنادار
	IS4	۰.۷۸۵	۳۲.۵۱۴	۰.۰۰۱	مطلوب و معنادار

^۱Chin

آزمون فرضیه ها

فرضیه ۲: عوامل فناوری اطلاعات تأثیر مثبت و معناداری بر کاهش فرار مالیاتی دارد.

نتایج مربوط به فرضیه دوم تحقیق در جدول ۴-۱۰ آمده است. بررسی ضریب اثر عوامل فناوری اطلاعات بر کاهش فرار مالیاتی در جدول فوق نشان می‌دهد که این ضریب مسیر به میزان ۰.۳۵۵ برآورد شده است. با توجه به اینکه مقدار عدد معناداری (t-value) برابر با و از ۱.۹۶ بیشتر می‌باشد و سطح معناداری کمتر از ۰.۰۵ به دست آمده؛ می‌توان نتیجه گرفت که این ضریب مسیر در سطح خطای ۰.۰۵ معنادار است؛ یعنی عوامل فناوری اطلاعات بر کاهش فرار مالیاتی تأثیر مثبت و معناداری دارد. با افزایش یک انحراف استاندارد در نمرات عوامل فناوری اطلاعات، شاهد افزایش در نمرات کاهش فرار مالیاتی به اندازه ۰.۳۵۵ انحراف استاندارد خواهیم بود. بنابراین عوامل فناوری اطلاعات موجب افزایش کاهش فرار مالیاتی خواهد شد. بنابراین با توجه به داده‌های گردآوری شده می‌توان گفت فرضیه دوم تحقیق مبنی بر وجود تأثیر مثبت و معنادار عوامل فناوری اطلاعات بر کاهش فرار مالیاتی با احتمال ۹۵ درصد تأیید می‌شود.

فرضیه ۱: سیستم‌های اطلاعاتی تأثیر مثبت و معناداری بر کاهش فرار مالیاتی دارد. نتایج مربوط به فرضیه اول تحقیق در جدول ۴-۹ آمده است. بررسی ضریب اثر سیستم‌های اطلاعاتی بر کاهش فرار مالیاتی در جدول فوق نشان می‌دهد که این ضریب مسیر به میزان ۰.۲۳۳ برآورد شده است. با توجه به اینکه مقدار عدد معناداری (t-value) برابر با ۴.۳۱۹ و از ۱.۹۶ بیشتر می‌باشد و سطح معناداری کمتر از ۰.۰۵ به دست آمده؛ می‌توان نتیجه گرفت که این ضریب مسیر در سطح خطای ۰.۰۵ معنادار است؛ یعنی سیستم‌های اطلاعاتی بر کاهش فرار مالیاتی تأثیر مثبت و معناداری دارد. با افزایش یک انحراف استاندارد در نمرات سیستم‌های اطلاعاتی، شاهد افزایش در نمرات کاهش فرار مالیاتی به اندازه ۰.۲۳۳ انحراف استاندارد خواهیم بود. بنابراین سیستم‌های اطلاعاتی موجب افزایش کاهش فرار مالیاتی خواهد شد. بنابراین با توجه به داده‌های گردآوری شده می‌توان گفت فرضیه اول تحقیق مبنی بر وجود تأثیر مثبت و معنادار سیستم‌های اطلاعاتی بر کاهش فرار مالیاتی با احتمال ۹۵ درصد تأیید می‌شود.

جدول ۴-۹: نتایج برآورد ضرایب معناداری تی و ضریب مسیر استاندارد شده فرضیه اول

فرضیه اول	ضریب مسیر (B)	مقدار تی (t-value)	سطح معناداری	نتیجه
سیستم‌های اطلاعاتی ← کاهش فرار مالیاتی	۰.۲۳۳	۴.۳۱۹	۰.۰۰۱	تأیید

جدول ۴-۱۰: نتایج برآورد ضرایب معناداری تی و ضریب مسیر استاندارد شده فرضیه دوم

فرضیه دوم	ضریب مسیر (B)	مقدار تی (t-value)	سطح معناداری	نتیجه
عوامل فناوری اطلاعات ← کاهش فرار مالیاتی	۰.۳۵۵	۶.۱۶۵	۰.۰۰۱	تأیید

نتیجه گیری

دستیابی به ظرفیت مالی، زیرساخت‌های اقتصادی و خدمات عمومی و اجتماعی برای دولت‌های کشورهای توسعه‌یافته و در حال توسعه می‌باشد. مقامات مالیاتی در سراسر جهان تلاش‌های خود را برای مبارزه با فرار مالیاتی افزایش داده‌اند. درک عوامل اساسی مؤثر بر فرار مالیاتی برای دولت‌ها و سیاست‌گذاران به منظور طراحی و اجرای سیاست‌های کاهش اثرات مخرب فرار مالیاتی ضروری است (اتوود و همکاران^۱، ۲۰۱۲؛ سیگل و همکاران^۲، ۲۰۱۸). این پژوهش در مقایسه با پژوهش‌های پیشین نشان می‌دهد که مطالعات گذشته بررسی

فرار مالیاتی در اکثر کشورها مخصوصاً در کشورهای در حال توسعه که دارای سیستم مالیاتی ضعیف هستند و همچنین مشکلات متعدد اقتصادی و اجتماعی وجود دارد، یک مشکل جدی و فراگیر شده است (صامتی و همکاران، ۱۴۰۰). اگرچه حسابداران مالیاتی معمولاً از روش‌های قانونی برای کاهش یا اجتناب از انجام تعهدات مالیاتی شرکت‌ها استفاده می‌کنند، اما گاهی اوقات آنها چارچوب قانونی و استانداردهای اخلاقی را نقض می‌کنند. از آنجا که مالیات بر درآمد مکانیسم لازم برای

2 - Siglé et al

1 - Atwood et al

نشان داد قابلیت های فناوری اطلاعات، سیستم های اطلاعاتی تأثیر مثبتی بر کاهش فرار مالیاتی دارد. سپس بر اساس روابط روی مدل کیفی فرضیات زیر طراحی و تخمین زده شد:

۱. بررسی ضریب اثر سیستم های اطلاعاتی بر کاهش فرار مالیاتی نشان می دهد که این ضریب مسیر مثبت برآورد شده است. با توجه به اینکه مقدار عدد معناداری از ۱.۹۶ بیشتر می باشد و سطح معناداری کمتر از ۰.۰۵ به دست آمده؛ می توان نتیجه گرفت که این ضریب مسیر در سطح خطای ۰.۰۵ معنادار است؛ یعنی سیستم های اطلاعاتی بر کاهش فرار مالیاتی تأثیر مثبت و معناداری دارد. با افزایش انحراف استاندارد در نمرات سیستم های اطلاعاتی، شاهد افزایش در نمرات کاهش فرار مالیاتی به اندازه ۰.۲۳۳ انحراف استاندارد خواهیم بود. بنابراین سیستم های اطلاعاتی موجب افزایش کاهش فرار مالیاتی خواهد شد. بنابراین با توجه به داده های گردآوری شده می توان گفت فرضیه چهارم تحقیق مبنی بر وجود تأثیر مثبت و معنادار سیستم های اطلاعاتی بر کاهش فرار مالیاتی با احتمال ۹۵ درصد تأیید می شود.

۲. بررسی ضریب اثر عوامل فناوری اطلاعات بر کاهش فرار مالیاتی نشان می دهد که این ضریب مسیر مثبت برآورد شده است. با توجه به اینکه مقدار عدد معناداری از ۱.۹۶ بیشتر می باشد و سطح معناداری کمتر از ۰.۰۵ به دست آمده؛ می توان نتیجه گرفت که این ضریب مسیر در سطح خطای ۰.۰۵ معنادار است؛ یعنی عوامل فناوری اطلاعات بر کاهش فرار مالیاتی تأثیر مثبت و معناداری دارد. با افزایش انحراف استاندارد در نمرات عوامل فناوری اطلاعات، شاهد افزایش در نمرات کاهش فرار مالیاتی به اندازه ۰.۳۵۵ انحراف استاندارد خواهیم بود. بنابراین عوامل فناوری اطلاعات موجب افزایش کاهش فرار مالیاتی خواهد شد. بنابراین با توجه به داده های گردآوری شده می توان گفت فرضیه سوم تحقیق مبنی بر وجود تأثیر مثبت و معنادار عوامل فناوری اطلاعات بر کاهش فرار مالیاتی با احتمال ۹۵ درصد تأیید می شود.

فهرست منابع

* نوش ناب، مهسا؛ حاج علیان؛ فرشاد و جهانگیر فرد، مجید. (۱۴۰۱). ارائه مدل پارادایمی معماری سازمانی امور مالیاتی بر پایه حاکمیت فناوری اطلاعات با روش داده بنیاد (مطالعه موردی سازمان امور مالیاتی کشور). پژوهشنامه مالیات، ۴۴، ۹۱-۵۵.

نکرده اند که آیا قابلیت های فن آوری اطلاعات و سیستم های اطلاعاتی باعث کاهش فرار مالیاتی می شود یا خیر (یویار و همکاران، ۲۰۲۱). در عمل، پذیرش رسمی فناوری اطلاعات در کشورهای صنعتی به خوبی تثبیت شده است، در حالی که کشورهای در حال توسعه فعالیت هایی برای سرعت بخشیدن به توسعه فناوری اطلاعات در بخش اداری خود را تازه شروع کرده اند. فقدان توصیه های رویکردی مناسب برای توسعه استراتژی های توسعه فناوری اطلاعات دولتی نشان دهنده از دست دادن درک پژوهشی از نقش بنیادهای دولتی و به طور گسترده تر سازمان ها در فناوری اطلاعات در کشورهای در حال توسعه است. در چارچوب کشورهای در حال توسعه، مطالعات چندانی در مباحث بیان شده انجام نشده است (چارانی و همکاران، ۲۰۲۱). و می توان گفت مطالعات کمی در کشورهای در حال توسعه در این زمینه وجود دارد (تونیبات و همکاران، ۲۰۲۲).

این پژوهش با توجه به قابلیت های فناوری اطلاعات، سیستم های اطلاعاتی جهت اجتناب از فرار مالیاتی انجام گرفت. در این راستا نتایج نظر خواهی از میان خبرگان از طریق روش مدلسازی معادلات ساختاری از پرسشنامه محقق ساخته از حسابداران و حسابرسان مالیاتی شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران توزیع و گردآوری شده بود استفاده گردید.

بر اساس نظرات خبرگان و مدلسازی ساختاری تفسیری عوامل فناوری اطلاعات شامل سیستم های حسابداری الکترونیکی، نرم افزارهای مالی، سیستم های ردیابی معاملات و سیستم های اطلاعات مالی متمرکز گذارترین و پرنفوذترین عوامل در مدل کاهش فرار مالیاتی موجب ارتقا سیستم های اطلاعاتی شامل ثبت دقیق اطلاعات، ارتباطات موثر، پایش و کنترل و ایجاد امنیت اطلاعاتی می شود در نهایت اثرات متقابل عوامل بیان شده موجب کاهش فرار مالیاتی می شود کاهش فرار مالیاتی از طریق عوامل فناوری اطلاعات، سیستم های اطلاعاتی اتفاق می افتد. استفاده از روش های الکترونیکی در پرداخت های مالی، به عنوان یک روش امن و شفاف برای انجام تراکنش های مالی، باعث کاهش فرصت برای فرار مالیاتی و جلوگیری از پرداخت نقدی و غیرمستند می شود. همکاری با مراجع قضایی، باعث ارائه اطلاعات دقیق و شفاف درباره فعالیت ها و درآمدهای شرکت ها به این مراجع می شود و در نتیجه، فرصت برای فرار مالیاتی کاهش می یابد در نهایت مدلسازی معادلات ساختاری

² -Thuneibat et al

¹ - Charani et al

- Innovation on the Relationship between Information Technologies and Reducing Tax Evasion. *Information Sciences Letters*, 11(2), 13-23.
- * Marchiori, D.M., Rodrigues, R.G., Popadiuk, S. and Mainardes, E.W. (2022). The relationship between human capital, information technology capability, innovativeness and organizational performance: An integrated approach. *Technological Forecasting & Social Change*, 177, 1-14.
- * Alm, J. and Torgler, B. (2011). Do ethics matter? Tax compliance and morality. *Journal of Business Ethics*, 101(4), 635-651.
- * Khlif, H. and Acheh, I. (2015). The determinants of tax evasion: A literature review. *International Journal of Law and Management*, 57(5), 486-497.
- * Atwood, T.J., Drake, M.S., Myers, J.N. and Myers, L.A. (2012). Home country tax system characteristics and corporate tax avoidance: International evidence. *The Accounting Review*, 87(6), 1831-1860.
- * Siglé, M., Goslinga, S., Speklé, R., Van der Hel, L., & Veldhuizen, R. (2018). Corporate tax compliance: Is a change towards trust-based tax strategies justified?. *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation*, 32, 3-16.
- * Kirchler, E. (2018). *The Economic Psychology of Tax Behaviour*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- * صامتی، مجید؛ ایزدی، افسانه و فتحی، سعید. (۱۴۰۰). تعیین عوامل مؤثر بر فرار مالیاتی با استفاده از روش فرا تحلیل. *اقتصاد باثبات*، ۲(۲)، ۱-۲۲.
- * داوری، علی؛ رضا زاده، آرش (۱۳۹۶). الگوریتم تحلیل داده ها در روش PLS (کتاب مدل سازی معادلات ساختاری PLS) خواجوی، شکرالله و اعتمادی جوریایی، مصطفی. (۱۳۸۹).
- * بررسی عوامل مؤثر بر پیاده سازی موفق سیستم های اطلاعاتی حسابداری در شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران. پژوهش های حسابداری مالی، ۴، ۱-۲۲.
- * Wawire, N.H. (2019). Determinants of VAT Revenue in Kenya, A Paper Presented at the CSAE Conference held from 20 to 22 March 2011, at St Catherine's College
- * Slemord, J. (2007). Cheating ourselves: The economics of tax evasion. *Journal of Economic Perspectives*, 21(1), 25-48
- * Bounabat, B. (2017). From e-government to digital government: stakes and evolution models. *Electron. J. Inf. Technol*, 10, 8-21.
- * Thuneibat, N.S.M., Ali, B.J.A., Alqaraleh, M.H. and Thneibat, H. (2022). The Mediating Role of

سوالات پرسشنامه

ردیف	عوامل فناوری اطلاعات	کاملاً مخالفم	مخالفم	تا حدودی موافقم	موافقم	کاملاً موافقم
۱.	سیستم های حسابداری الکترونیکی موجب کاهش فرار مالیاتی است.					
۲.	نرم افزارهای مالی موجب کاهش فرار مالیاتی است.					
۳.	سیستم های ردیابی معاملات موجب کاهش فرار مالیاتی است.					
۴.	سیستم های اطلاعات مالی متمرکز موجب کاهش فرار مالیاتی است.					
ردیف	سیستم های اطلاعاتی	کاملاً مخالفم	مخالفم	تا حدودی موافقم	موافقم	کاملاً موافقم
۵.	ثبت دقیق اطلاعات موجب کاهش فرار مالیاتی است.					
۶.	ارتباطات مؤثر در سیستم های اطلاعاتی موجب کاهش فرار مالیاتی است.					
۷.	پایش و کنترل در سیستم های اطلاعاتی موجب کاهش فرار مالیاتی است.					
۸.	ایجاد امنیت اطلاعاتی موجب کاهش فرار مالیاتی است.					
ردیف	کاهش فرار مالیاتی	کاملاً مخالفم	مخالفم	تا حدودی موافقم	موافقم	کاملاً موافقم
۹.	عوامل فناوری اطلاعات موجب کاهش فرار مالیاتی است.					
۱۰.	سیستم های اطلاعاتی موجب کاهش فرار مالیاتی است.					

Accounting Knowledge & Management Auditing
Vol. 14/ No. 54/ Summer 2024

Providing a Model of Using Information Technology Capabilities, Information Systems to Avoid Tax Evasion

Sahar Hajjalizadeh

Ph.D candidate Department Of accounting , Bandar Abbas branch ,Islamic Azad university , Bandar Abbas ,Iran
Sahar_alizadeh71@yahoo.com

Mehdi Dasineh

Assistant professor Department Of accounting , Bandar Abbas branch ,Islamic Azad university , Bandar Abbas ,Iran “Corresponding
Author”
m.dasineh@iauba.ir

Hojjatollah Salari

Assistant professor Department Of accounting , Bandar Abbas branch ,Islamic Azad university , Bandar Abbas ,Iran
hojjatslr@gmail.com

Hamid Rostamijaz

Assistant professor Department of accounting , Bandar abbas branch ,Islamic Azad university , Bandar Abbas ,Iran
rostamijaz@iauba.ir

Abstract

This research was done with the aim of providing a pattern of using information technology capabilities, information systems to avoid tax evasion. The information required by the research for Interpretive Structural Modeling (ISM) to provide the model was collected from among the experts, namely 14 experts of the Tax Affairs Organization of the country, who have more than 10 years of work experience and work experience in the electronic tax collection system. For the structural equation modeling part, a researcher-made questionnaire was used, which was distributed and collected among 387 accountants and tax auditors of companies admitted to the Tehran Stock Exchange. In this research, using Interpretive Structural Modeling (ISM), In this research, using Interpretive Structural Modeling (ISM), a model was designed to use the capabilities of information technology, information and financial systems to avoid tax evasion. Then, based on the model obtained, the relationships of the variables were re-examined using Structural Equation Modeling (SEM). Finally, structural equation modeling showed that the capabilities of information technology, information and financial systems have a positive effect on reducing tax evasion.

Keywords: Information Systems, Tax Evasion, Information technology capabilities